

A repertórium kérdései: múlt, jelen és jövő időben

Sonnevend Péter

„Nekünk most nem szabad vesztenünk semmit, nehogy lassanként a viszonyok egyesülve saját hebehurgyaságunkkal kirántsák alólunk végképp a gyékényt”

(Esterházy Péter: Termelési regény 63.)

Ki beszél?

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének Bibliográfiai Szekciója 2003. április 15-i szakmai rendezvényén napirendre tűzte a nemzeti cikkrepertórium kérdését. Négyen kaptunk előadásra szóló felkérést *Nagy Anikótól*, a szekció elnökétől: ketten a nemzeti könyvtárnak az ügyben közvetlen felelőseként – *Wolf Magda* osztályvezető és *Berke Barnabásné* főosztályvezető –, valamint *Murányi Péter* főiskolai docens (Szombathely), aki az utóbbi években meghatározó jelentőségű elemzéseket készített a témában,¹ végül jómagam. Felkért hozzászólóként szerepelt a programban *Vajda Erik* – maradandó értékű dolgozata széles körben ismert² – és *Bényei Miklós*, a kurrens nemzeti bibliográfia témájának kiváló ér-

tője.³ Remélem, mindnyájan közlik a szakmai nyilvánossággal gondolataikat.

Szándékom, hogy a repertórium létéről érdemi híradással szolgáljak, ezért igyekszem pontosan előrebocsátani, milyen minőségben szólalok meg. 1962-ben léptem frissen érettségizettként a nemzeti könyvtár Hírlaptárának kötelékébe. Ez sajátos koncentrált – dokumentumtípus-centrikus – osztály volt, mely az intézmény minden hírlapokkal és folyóiratokkal foglalkozó funkcióját (gyűjtés, feltárás, szolgáltatás, bibliográfiai analízis, azaz repertorizálás, központi katalógus az ország könyvtáraiba bekerülő külföldi folyóiratokról) felölelte. A klasszicista múzeumi épület első emeletén a 20. század húszas éveiben végrehajtott modernizálás eredményeként vasraktárakban tárolták a rohamosan növekvő

vő anyagot, miközben az ablakmélyedésekben kiváló tudós könyvtárosok tevékenykedtek: így *Takács Menyhért*, *Menyus bácsi* is, akiről később szílolok témám kapcsán. (Két raktárosi szaladgálás, emeletmászás közt jólesett nála vagy társainál elidőzni, gondolataikból gyarapodni.)

1975-1978 között a KGST-országok által létrehívott moszkvai Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központban dolgoztam (szabványosítás, információkereső nyelvek fejlesztése stb.). A tanácskozásokra érkező kollégák közt gyakran üdvözölhettük *Fügedi Péterné* fősztályvezetőt is az OSZK-ból. Megítélésem szerint ő józanul folytatta *Sebestyén Géza* örökét abban az értelemben, hogy a szomszéd államokkal, ideértve a Szovjetuniót is, lehet és talán érdemes együttműködési vállalkozásokat ápolni, miközben országunk és nemzeti intézményünk érdekei a meghatározók. Ő beszélt rá engem arra, hogy hazajövelemtkor a Könyvtártudományi és Módszertani Központból a Könyvtárba jöjjenek át, az újonnan létrehívandó Repertórium Szerkesztőség (RSZ) élére. A modern információszolgáltatás eszméjétől és lehetőségeitől „megfertőzve” köszönettel igent mondtam. Első érdemi megbeszélésünkön *Zircz Péter* főigazgató-helyettes, *Sebestyén* reformszellemeinek folytatója, megfogalmazta a szakma komoly fenntartásait a repertóriumról (késedelmes feldolgozás, a tárgyi keresés megoldatlansága stb.). Nagyvonalúan azt mondta, talál megoldást, de hozzátette: úgy, hogy több erőforrást ne igényeljen (plusz létszám nem biztosítható). Ha pedig nincs megoldás, akár megszűnhet a repertórium. (Csak egy szóval emlékeztetek arra, hogy ekkortájt megkezdődött a könyvbibliográfia inputjának számítógépesítése stb.). 1978 augusztusa, e megbeszélés ideje óta idestova negyedszázad lepergett az idő rostáján. Öt évig vezettem a RSZ-et (a közben történt érdemleges változtatásról alább szílolok), majd 1983-1986-ig fősztályvezetőként, *Fügedi Péterné* utódként feleltem a szolgáltatásért.

1986-ban új főigazgatója lett az OSZK-nak *Juhász Gyula* személyében, s az átszervezések hamarosan megvalósították a jóval korábban eltervelt és sokáig halasztott „integrációt”, azaz a nemzeti könyvtári feldolgozó és nemzeti bibliográfiai munkafolyamatok koncentrációját egy szervezeti egység keretében, minthogy ettől remélhető volt a folyamatok ésszerűsítése és jobb minőségű szolgáltatások biztosítása. Ekkor és így vette át *Berke Barnabásné* fősztályvezetőként a RSZ-et.

Úgy érzem, a repertórium keretei közt dolgozhattam ki először olyan megoldásokat, melyek működőképes, jó minőségű szolgáltatásokat eredményeztek (szorongató feltételek ellenében, ha szükséges...). Ezért a repertórium sorsa mindig is közel állt hozzám, sorsáért akkor és most tiszta szívvel „drukkolok”. Az olvasó láthatja: nem lehetek pártatlan. Nem is kívánok az lenni. Ha lehet, inkább „ügyvivő”, aki most is kizárólag az ügy érdekében szólal meg.

A probléma – és megközelítése

Nagy Anikó elnök a rendezvény kapcsán az alábbi gondolatokat közölte a levelező lista olvasóival: „*Most a nemzeti folyóirat-repertórium került a könyvtáros társadalom érdeklődésének fókuszába. Mint arról a könyvtáros levelezőlistán⁴ Berke Barnabásné hírt adott, a 2003-as tárgyévétől megszűnik az Országos Széchényi Könyvtár eddigi szolgáltatása, az Időszaki Kiadványok Repertórium⁵ [...] rendezvényünket azzal a céllal szervezzük, hogy áttekinthet adjunk a hazai folyóiratokban megjelenő cikkek [...] feltárásának jelenlegi helyzetéről, valamint megismertessük a szakma [...] elképzeléseit a teljes nemzeti cikkrepertórium megvalósíthatóságáról.*”⁵

A tényeket rögzítve: a nemzeti könyvtár vezetősége 2003. február 26-án tudatta, hogy (már) nincs folyóirat-repertórium. A szakmai érdeklődők a kérdésről április 15-én tárgyaltak (kilátásba helyezve

több újabb tárgyalást más fórumokon is). A helyzet sajátos részleteiről később még szó esik.

E sorok írója április 15-i nyitó előadásának érvelése lényegében azt tartalmazta, hogy a szakma képes – legyen képes – fenntartani a repertóriumot:

☞ mert *szükség van* rá (egészen pontosan: egy igényes és korszerű repertóriumra),

☞ feltéve, hogy a *nemzeti könyvtár* nem vonja meg a vállalkozástól támogatását.

A rendezvény résztvevői nem lehettek döntési helyzetben. A nemzeti könyvtár felső vezetéséből *Rády Ferenc* főigazgató-helyettes jelent meg és szólott hozzá a vitához. A NKÖM Könyvtári Osztályának álláspontja e sorok írója számára eleddig ismeretlen. Mégis nyomósan eshet a latba minden további döntés fontolgatásakor, hogy a jelenlévők megnyilvánulásai egyértelműen a *repertórium folytatásának szükségességét* hangsúlyozták.

Amikor e cikk íródik – április végén, május elején –, a helyzet nyitott: talán minden jóra fordul, talán megoldás születik. És csak ezért érdemes a szolgáltatás múltjáról, jelenéről és jövőjéről gondolkodni. Bárcsak segíthetnék abban, hogy jó szándék és szakmai tettekézség – s ami még kell – egymásra találjon.

A múlt: 1. Genézis, alapító atyák, kezdetek

A Hírlaptár létrejötté *Szinnyei József* tevékenységéhez kötődik (1884-től szervezte, 1888-ban került élére). Szakmánk kimagasló alakja köztudottan a repertóriumok világában is maradandót alkotott. A huszadik századi magyar könyvtárügy, könyvtártudomány, nemzeti könyvtár-fejlesztés kiemelkedő – számomra legnagyobb – személyisége *Fitz József* (1888-1964), 1934-1945 közt a nemzeti könyvtár főigazgatója. Egyesületünk létrejötté, nemzeti könyvtári felelősségvállalás a kurrens nemzeti bibliográ-

fia dolgában, *Gulyás Pál* biobibliográfiájának támogatása (az első hat kötet megjelentetése) – és sok egyéb – mellett talán nem eléggé feltárt és megbecsült érdeme az is, hogy a könyvtárat kitűnő fiatal szakemberekkel erősítette meg. Témánkra szorítkozva: 1935-ben gyakornokként felvette a könyvtárba *Dezsényi Bélát* (1907-1972), majd 1943-ban kinevezte a fiatal tudóst a Hírlaptár élére.

A rendszeres időközönként, valóban kurrens módon megjelenő nemzeti bibliográfia 1946-ban indult útjára. *Fitz Józsefet* – sajnálatos módon – az új politikai hatalom az előző évben (1945: *Fitz* 57 éves) elmozdította állásából. *Dezsényi* valósíthatta meg – gondolom, közös tervüket – a Magyar Folyóiratok Repertóriumát, alcíme szerint: a *Magyar Nemzeti Bibliográfia mellékleté*-t. Az első szám „Bevezetés”-e megfogalmazta a bibliográfia célkitűzését.

„A cikkbibliográfia tartson lépést anyagával, s mint az, a jelenre tekintsen vagy a jövőbe és ne vissza a múltba. Az anyag nagy tömege a cikkbibliográfust válogatásra kényszeríti. Nem vehetünk fel mindent, a hosszú tudományos cikkektől kezdve a hírlapi cikkekéig. Egyelőre a legfontosabb, elsősorban a tudományos folyóiratokat tartjuk szem előtt [...] A szaktudóson kívül egyre inkább tekintettel kívánunk lenni a gyakorlati élet emberének – politikusnak, közigazdásznak, publicistának – igényeire is [...] Célnk a szakember gyors tájékoztatása az őt érdeklő szakirodalomról.” Emeljük ki a lényegi hívószavakat: **válogatás, tudományos folyóiratok, a szakember gyors tájékoztatása.**

Az első évfolyam még negyedévi számokat hozott. Mintegy 50 folyóirat 1500 cikkét listázta. (Aztán 1949-ben már csaknem 4300, 1959-ben több mint 10 ezer, 1969-ben 13 ezer, 1979-ben 21 és félezer cikk adatai kerültek a kiadványba⁶. A feltárt folyóiratok száma is lendületesen emelkedett: 1949-ben 100, 1959-ben 220, 1969-ben 360, 1979-ben 650 körül.⁷ Az összeállító *Szekeres Margit* néhány tucat szakcsoportba tagolta az anyagot, követve az ETO

szerkezetét (a legtöbb fősztály egy-egy szakcsoportot alkotott, érdemi tagolásra csak a 3-as és 6-os fősztály esetében került sor). A repertórium igényes nyomdai küllemmel dicsekedhetett, a minőséget az Egyetemi Nyomda garantálta. Minden szám adott forrásjegyzéket és betűrendes mutatót, melyben a szerzői nevek és a tárgyalt személyek (pl. A. Comte) kaptak helyet. A nyomdai megjelenés indokolhatja, hogy a mindössze 50 oldalas éves anyagban két egész oldalas hirdetés is napvilágot látott a nyomda termékeinek népszerűsítésére. A második évfolyam már dupla terjedelmű (102 oldal), s megjelenik az éves betűrendes mutató műfaja, továbbá jobban tagolják a növekvő anyagot (52 szakcsoport), ami jelzi: nem dogmák irányították a munkát, hanem a vállalt fő cél, vagyis a gyors tájékoztatás. 1948-ban az éves terjedelem 125 oldalra emelkedik. Ekkor jelenik meg Dezsényi Béla neve „felelős szerkesztő”-ként. 1949-ben – mint eddig – az OSZK a közreadó, felelős kiadóként viszont feltűnik a „Tudományos Folyóiratkiadó N. V. [nemzeti vállalat – S.P.] vezérigazgató”-ja. Nyomdaként változatlanul az Egyetemi Nyomda állt helyt.

1950-ben a terjedelem 230 oldal (az első évinek négy és félszerese!), kiadó a Közoktatásügyi Kiadó. Ennél lényegesebb, hogy a repertórium áttér a *két-havi* megjelenésre, tehát (elvben) gyorsul a tájékoztatás, ugyanakkor a bibliográfiai tételeket egyenként is szakozzák, megteremtve ezzel a szakkatalógus építésének lehetőségét (jó lenne ilyen példákra tudni, vagyis hol készítettek szakrendi cikk-katalógust, mert betűrendest tudomásom szerint sok helyen, beleértve magát az OSZK-t is).

1951-ben tér át a repertórium a *havi megjelenésre*, az éves terjedelem megközelíti a 300 oldalt (amiből csaknem 10%-ot kapnak a mutatók). 1952-ben kiadóként már a Lapkiadó Vállalat, s nyomdahelyként a Révai Nyomda I. „telephelye” szerepel, s ekkor jelenik meg első ízben a *példányszám: 450* „nyomott példány” (csak érdekességként említem, hogy a kezem ügyében lévő 2001. januári számon

ugyanaz a példányszám bukkan fel). 1952-ben a 375 oldalas összterjedelem a jelentős felfutást érzékelteti. Itt nincs hely kitérni a könyvtári életben végbemenő, máig meghatározó változásokra, csak jelezni kívánom, hogy a körzeti, majd 1952-ben a megyei könyvtárak, azután a járási könyvtárak létrehívása bizonyára növelte az igényeket s hozzájárulhatott a példányszám alakulásához is. 1953: újra az Egyetemi Nyomda nyomja 450 példányban a már 430 oldal terjedelmet elérő repertóriumot. 1954: a terjedelem 470 oldal, s a példányszám megmozdul: 500-ra emelkedik.

1955: a tizedik évfolyam terjedelme meghaladja az ötszáz oldalt (tíz év alatt tízszeresre nőtt, pontosan 516-ra), a regisztrált tételek száma (becslésem szerint) megközelíthette a 14-15 ezres nagyságrendet. Egyébként mindkét szám messze meghaladja a következő évek azonos számait: így 56 tragikumuk itt is tetten érhető.

Dezsényi a minőséget is tovább erősítette: az 1955. évi 1. számon az áll, hogy „*lezárva II. 4.*”. Vagyis: a januári szám válogatása – s így járt el a további hónapokban is – a következő hó elején zárul. Minden szám garantáltan friss anyagot dolgoz fel, az adott hónap számait.

Foglaljuk össze a repertórium első tíz éves történetét. Lendületesen növekvő (cikk)regisztráció, egyedi tartalmi feltárás, erős mutatózás, mind gyorsabb tájékoztatás, növekvő példányszám. A mennyiségi és minőségi mutatók a folyamatos javulást jelzik Vagyis csupa olyan értékelő megállapítást tehetünk, amely bármely információs kiadvány esetében büszkeségre adhat alapot.

A múlt: 2. Köztes idő (1956–1979), változások, modellkeresés

1956-ban a terjedelem – első ízben – visszaesik: 386 oldal bibliográfia, 38 oldal mutató, összesen

424 oldal (az előző évinél 15-20%-kal kevesebb). Csak a példányszám nő: 630-ra. Új a kiadó: a Bibliotheca.

1957-ben a megjelenés visszaesik a kezdeti évek szintjére, azaz negyedévenként lát napvilágot a repertórium. Terjedelme mindent összevéve 287 oldal (az előző évinél csaknem harmadával kisebb). A példányszám változatlan.

1958-ban marad a negyedévi megjelenés. A Gondolat Kiadó veszi át a repertóriumot, – végre újra nő a terjedelem (391 oldalra). Feltűnő a részletező szakrend.

1959-ben Dezsényi konszolidálja a megjelenést: újra havi bibliográfia a repertórium, s az ismert jelzés is visszatér az első számon: „*lezárva II. 2-án*”. A 499 oldal összterjedelem megközelíti az 1955-ös csúcst. Ebben az évben a Hírlaptár már 75 éves, méltó megemlékezések íródnak a nagy dátum kapcsán.⁸

1960: 545 oldal bibliográfia és 49 oldal mutató: együttesen 594 oldal, új rekord, mondhatjuk sportnyelvi kifejezéssel. Ekkor jelenik meg a mai bibliográfiai szemlélet szerint nélkülözhetetlen alkotóelem: a felhasználói útmutató (szakrend, szakcsoport-mutató stb.). 1961: a teljes terjedelem 671 oldal, a 12. számon rajta: *lezárva 1962. január 2-án* (a feltárt havi folyóiratszámok sorra 1961. decemberiek). 1962-ben a terjedelem hétszáz oldal fölé jut (pontosan 720).

1962 októberében a *Magyar Sajtó* című folyóiratban Gárdos Miklós sürgeti a magyar hírlap-repertórium megeremtését: „*Akár az Újságíró Szövetség, akár más szerv – kell, hogy gazdája legyen*” – így zárul cikke. Dezsényi Béla az 1963. júniusi számban válaszolva¹⁰ felhívja a figyelmet, hogy 1962 november óta bővítették a feldolgozott folyóiratok körét, s hozzáálltak három központi napilap (Népszabadság, Népszava, Magyar Nemzet) feltáráshoz is. Emellett ismeretterjesztő hetilapok (Élet és Tudomány stb.) is bekerültek a forrásanyagba. Ugyanakkor leszögezi: „*A napisajtó egész hírszerző reperto-*

rizálni ma is lehetetlen lenne – de felesleges is. Erre szolgálnak az úgynevezett *eseménynaplók*, amelyeknek nemzetközileg legismertebb formája a „*Kaesar's Archiv*” és amelyek dátumok sorrendjében, valamint tárgyi címszók betűrendjében mutatják az eseményeket...”. A kérdéssel a Könyvtáros hátsójain Péter László is foglalkozik¹¹ *Lesz-e magyar hírlap-repertórium?* című írásában. Péter helyesli Dezsényi szándékát, hogy a megyei és városi napilapokra is kiterjedjen a repertórium figyelme, majd leszögezi, hogy a „*lassú nyomdai előállításról át kell térni a xerox sokszorosításra*”. Péter szerint a feldolgozott kiadványok körének bővítése felveti „*az országos repertórium és a helyismereti bibliográfiai munka keretében folyó – vagy éppen kezdődő – helyi repertórium-készítés összefüggését, a célszerű munkamegosztás kialakítását*”. A kiváló szerző egyetért azzal, hogy a „*hírlapi cikkek egy jelentős része nem kíván önálló címfölvételt*” [kiemelés az eredetiben – S.P.] –, a híradást szolgáló cikkek anyag épüljön be egy új „*bibliográfiai műfajba*”, az „*eseménynaplárba*”. Majd azt javasolja, hogy a „*megyei lapok repertóriumának készítése során csupán azokról kell teljes címfölvételt készíteni [...], amelyek nem esemény-jellegűek, jelentősebbek, rendszerint szerzős írások. Ezekből kell készítenünk – ha a vázolt országos munkamegosztás megszületik – az országos hírlap-repertórium számára megfelelő másolatot*” [kiemelés az eredetiben – S.P.]. Azután még egyetértően említi Bóday Pál írását (a *Magyar Sajtó* 1964. májusi számából), miszerint „*mielőbb szükség lenne a sajtódokumentációnak és a könyvtári repertorizáló munkának összehangolására*” [kiemelés az eredetiben – S.P.]. Nem tekintem feladatommak az összes felvetett kérdés és értékes (kreatív!) javaslat nyomon követését, de talán e jelzés is eléggé alátámasztja azt a vélekedést, hogy a magyar könyvtáros szakma több évtizedes kérdései köszönnek ránk mai napig vissza. Ami nem épp vigasztaló érzés.

1963-ban 809 oldal terjedelemben, 1964-ben csöppnyit kevesebb: 790 oldal (ebből 70 a mutató). Innen már nem összehasonlítható mennyiség jelentkezik, ugyanis 1965-ben megvalósul a nyomdai helyett a sokszorosító eljárásra való áttérés. Péter László fenti cikkében a repertórium féléves késéséről beszélt, ez bizonyára csökkent a házi előállítás (OSZK Sokszorosító) következtében. Ebben az évben az immár húsz repertórium-évet felmutató *Dezsényi Béla* fősztályvezetői kinevezést kap, s átadja a szerkesztést *Takács Menyhértnek*, aki 1972-ig irányítja – és végzi – a munkát. 1966-tól a munka felügyelete átkerül a Hírlaptárból a *Fügedi Péterné* vezette Bibliográfiai Osztályra, felelőse pedig továbbra is Takács Menyhért. Kétheti megjelenés gyorsítja az átfutást, vagyis ekkor már évente 24 szám lát napvilágot. 1967-ben az összesített mutatót összeállította *Szűcs Jenőné* (1968-69-ben *Jusztusné Mészáros Györgyi*, majd 1970-ben *Gajtkó Éva*). 1971-ben a repertórium „negyedéves mellékleteként” lát napvilágot a *Hungarica*, vagyis a külföldi magyar vonatkozású sajtóregisztráció. 1973. február 1-én, a 3. számtól a repertórium szerkesztése – a nyugalomba vonult Takács Menyhértől – *Zöldi Péter* kezébe kerül át. Zöldi alatt volt talán a legmagasabb a repertórium mindenkori példányszáma, egy 1976-os adat a kiadványon 1180 példányról tanúskodik.

1977-ben jelentős változás, hogy a 15. szám már új címen jelenik meg. Ekkortól jelenik meg a repertórium **Magyar Nemzeti Bibliográfia Időszaki Kiadványok Repertórium**a (MNB IKR) címen, s az Előszó meg is magyarázza ennek hátterét. A gyűjtőkör ugyanis a „nem folyóirat jellegű kiadványokkal bővült” az új szabványok értelmében. Egyidejűleg szerkesztőváltás valósult meg: Zöldi Péter négy év után átadta a feladatot *Sándor Ernőnek*. A szerkesztet módosulása oda vezet, hogy a szakcsoportok száma már eléri a 400-as határt. A lemaradás felszámolására terjedelmes Supplementum-kötet lát napvilágot. Az éves mutató kötet 258 oldal terjedelemben

Prepeliczay Györgyné munkáját dicséri, nyomdába került: 1980. november 17-én.

Az 1977-es év nyilvánvalóan mutatja már az új model keresésének szándékát és tüneteit. Ismét küzdelem az időszerűségért a gyors tájékoztatás érdekében. 1976-1977 még arról is emlékezetes, hogy a nemzeti könyvtár elveszti *Sebestyén Gézát* (†1976. április 5.), aki a repertórium első húsz évének kortársa, illetve 1958-tól – az OSZK-ba kerülve – főigazgató-helyettesként felelős formálója. 1977-ben a könyvtár főigazgató-helyettesévé nevezték ki *Zircz Pétert* (aki addig a minisztériumi könyvtári osztály helyettes vezetője, előtte pedig a miskolci egyetemi könyvtár munkatársa volt). Zircz Péter pedig mielőbb érdemi megoldást várt tőlem, – ha a kedves olvasó emlékszik bevezető soraimra.

A múlt: 3. Átalakítás (1980), fél-múlt és jelen

„A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 1979. február 22-én [...] vitát rendezett. Az összejövetel témája az MNB Időszaki Kiadványok Repertórium című OSZK-kiadvány fejlesztésének perspektívája volt.”¹² A vita résztvevői kézhez kaptak egy általam készített rövid összeállítást, mely a helyzet tömör vázolósa után felvillantotta a lehetséges alternatívákat (megjelölve az egyes megoldások előnyeit és hátrányait). Az anyag talán máig érdekes lehet, ezért a jegyzetek közt újraközlöm.¹³ A vita – természetesen – élénk, sőt helyenként éles volt.

A vitaanyagból remélhetőleg kitérünk, hogy a nemzeti könyvtárban tényleges, vállalható, távlatos megoldást kerestünk. 1979-1980-ban az OSZK a szakmával együtt igyekezett gondolkodni, s olyan fejlesztést tervezett, amely szem előtt tartja a megváltozott könyvtári-információs szakma érdekeit. Az intézetvezetés alapos vita után 1979 májusában végül olyan változtatást hagyott jóvá, amely a cikkregisztr-

rálás és -visszakeresés terén maximális biztonságot ígért.¹⁴ A döntés értelmében három országos – a műszaki, az orvostudományi és mezőgazdasági – szakkönyvtár és az OSZK képezze az új együttműködés intézményi bázisát. Ezt a szolid intézményi háttéren kívül az is indokolhatta, hogy a *Magyar Orvosi Bibliográfia* illetve a *Magyar Mezőgazdasági Bibliográfia* két évtized óta folyamatosan megjelent, míg az OMIKK hajlandónak mutatkozott arra, hogy a magyar időszaki kiadványok műszaki cikkeiről havi megjelenésű kiadványt adjon közre. Az OSZK műhelye pedig vállalta, hogy a három partnerintézmény folyóirat-bázisának ismeretében figyeli – a szóródás jelenségére gondolva –, mikor jelenik meg közlemény egy nem profil szerinti folyóiratban. Ilyen esetben leírást készít és juttat el az érintett partnernek. E közösen kialakított munkamódszerekről írásos megállapodások születtek. Ezután kerülhetett sor arra, hogy első ízben 1981 januárban az MNB IKR két tudományterületre „vonuljon vissza”. Előzetesen az MNB IKR 1980. évi szeptemberi számában felhívtuk előfizetőink figyelmét a hamarosan bekövetkező változásokra, kérve, intézkedjenek az esetleg szükséges társbibliográfiák előfizetése tárgyában.

A korábban végzett számítások azt mutatták, hogy az OSZK által tovább gondozott két tudománycsoport – természet- és társadalomtudományok – részaránya mintegy 60%-át teszi ki az összesnek. 1979-ben a társadalomtudományok aránya 21,5 ezer regisztrált cikkből 46,1%, a természettudományoké 12,7%, míg a műszaki tudományoké 22,9%, az orvostudományoké 12,1%, s a mezőgazdasági cikkeké 6,2% – ld. 6 hivatkozást, 603. oldal). Így azzal lehetett számolni, hogy a tíz fős szerkesztőségnek lesz ereje az évi 10 ezer társadalomtudományi cikk tárgyszavas feltárására, s ennek alapján egy könnyedén, felhasználó-barát módon kezelhető, vagyis „laikus” számára is egyszerű tárgymutató szerkesztésére. Emellett vállaltuk, hogy a beérkező friss folyóiratszámok cikkeit kivétel nélkül há-

rom hónap múlva megjelenítjük az aktuális repertórium-füzetben. A természettudományi cikkanyag ezáltal kicsit mostoha helyzetbe került, hisz ott nem vállaltuk a tárgyszavazást. Ebben az is szerepet játszott, hogy különbséget láttunk a voltaképp egyértelműen „nemzetközi” természettudományok és a lényegüket illetően „nemzeti”, reflexív társadalom- és humántudományok közt. A tárgyszavazás alapját Horváth Magda kitűnő műve képezte: ő dolgozta ki az *Új Könyvek* rendszerét, s rendelkezésünkre állt az ott kialakított tárgyszavak kötetbe foglalt szókincse. A tárgyszavazás minden esetben megállapította a cikkben tárgyalt témát (pl. szkíták, hangszerkészítés), a téma földrajzi vonzatát (pl. Hajdúdorog, Belgrád, Kárpát-medence), továbbá a tárgyalt téma időbeni határait (pl. 11-13. század, 1956). A szerzői betűrendes névmutató különvált (Név- és címmutató), míg a korábbi betűrendes mutató tárgyi eleme (ha a cikk pl. Ady Endréről vagy Liszt Ferencről íródott) a Tárgymutatóba került egyedi módon és összevontan is (pl. Ady esetében a „magyar írók”, Liszt esetében a „magyar zeneművészek” tárgyszó alá is). Későbbiekben született még egy külön Életrajzi mutató is. Szokták azt mondani, minél sokoldalúbb és terjedelmesebb egy bibliográfia visszakereső apparátusa, annál igényesebbnek minősíthető, mint bibliográfia. (Kezemen van két viszonylag friss szám 2001-ből: mindkettőben a bibliográfiai és a mutatórész hozzávetőlegesen azonos terjedelmet foglal el.) Mint tájékoztató szolgáltatás minősítéséhez hozzáveendő a feldolgozás gyorsasága (átfutási idő).

1981-ben megjelent az átalakított MNB IKR 1150 példányban. Hamarosan írásban is napvilágot láttak a szakma reagálásai. Zöldi Pétert, a korábbi repertórium-szerkesztőt „némi tünődésre készíteti”¹⁵ az, hogy „a Repertórium nemzeti bibliográfiai jellege megszűnt”, s aggódva kérdezi: „A felszeletelés folytatása csak attól függ, hogy van-e olyan kurrens szakkibliográfia, amelyik »kiváltja« a Repertórium megfelelő részét?” Erre akkor is lehetett volna azt

válaszolni, hogy *Fügedi Péterné* 1972-ben kiadott kitűnő – máig mérvadó – elemzése a nemzeti szakbibliográfiákról¹⁶ kellő municiót adott volna a „szeliteli” vágyók kezébe, ha ilyenek találtak volna. Ma pedig talán azt is lehet válaszolni, hogy az 1981-es, kooperációra alapozott szolgáltatás 22 éven keresztül működőképes volt. (S talán tovább is élhetne...)

1982-ben *Mezey László Miklós* adta közre dolgozatát „*Megújulás?*” címen a Könyvtári Figyelőben.¹⁷ E sajátos írás sok részletelemmel igyekszik alátámasztani azt a kételyt, amit a cím is kifejez. Vagyis, hogy megújulás ment volna végbe. A repertórium felelős szerkesztőjével, Sándor Ernővel közösen ugyanott reagáltunk „*Megújulás kérdéssel? Válasz Mezey László Miklósnak*” címmel.¹⁸ Ma úgy látom, Mezey kételyei sem igazán bizonyultak megalapozottnak. Néhány érdekes számot érdemesnek látok válaszukból átemelni ide. 1980 közepén a repertórium forrásbázisa 615 időszaki kiadványra terjedt ki, – majd 1982 elején már 736-ra (vagy 20%-os emelkedés). A feltárt társadalomtudományi cikkek száma 1979-ben 9902, míg 1981-ben 12.309 (24%-os növekedés). 1981-ben egyébként 2911 természet-tudományi tételt regisztrált a repertórium, ami a két évvel korábbi számnál 171-el jelent többet (azaz összesen a két tudománycsoportban abban az évben 15.220-as nagyságrendet értünk el). A recenzens által keveslett napilap-cikkek kérdésében utaltunk a cseh repertórium frissen feltérképezett helyzetére. Ott húsz munkatárs évi 60 ezer tételt dolgozott fel 450 forrásból, nem nyomdakész kiadványt, hanem cédulaanyagot állítottak elő, s a bibliográfiai füzet megjelenéséig az átfutási idő 18 hónap (a mi 3 hónapunkkal szemben). Mai szemmel érdemes idézni Mezey László Miklós megerősítő álláspontját. „*Véleményünk szerint előbbre mozdítaná az MNB IKR ügyét egy olyan megoldás, amit Sonnevend Péter is megfogalmazott óhajként: A feltárás tekintetében a kívánatos irány egyértelműen az egyszerű feldolgozás. Ennek legegyszerűbb (legegy-*

szerűbb, de nem egyszerű) megoldása az, ha a megosztott (kooperációs) feldolgozásban részt vevő partnerek meghatározott források feltárását vállalják, s a más szakterület körébe eső leírásokat közösen kicserélik egymás közt. Ezt az együttműködést a teljes kiadványtermést áttekintő OSZK koordinálná.”¹⁹

1982-ben került RSZ-hez *Nagy Zsoltné*, aki rá egy évre át is vette az osztály irányítását. Az általa vezetett osztály a vezető egyéniségéhez méltó igényességgel és pontossággal garantálta a minőséget.

Az új Repertórium első és második évtizede a következő mennyiséget regisztrálta:

1981:	15.220	1991:	13.160
1982:	13.998	1992:	13.528
1983:	17.175	1993:	13.545
1984:	18.324	1994:	14.383
1985:	16.524	1995:	13.748
1986:	16.301	1996:	11.531
1987:	15.922	1997:	11.685
1988:	14.790	1998:	14.090
1989:	14.621	1999:	15.453
1990:	15.255 tétel.	2000:	14.162 tétel.

Tíz év alatt összesen:

158.130 tétel. 135.285 tétel.

Éves átlag:

15.813 tétel. 13.528 tétel.

Az utolsó évek számai:

2001: 11.402, 2002: 11.427 tétel.

1993-ban Sándor Ernő tartós külszolgálatra indult, ekkor a felelős szerkesztést *Dömötör Lajosné* vette át. Öt évvel később – 1998 márciusától – pedig a jelenleg is tevékeny *Wolf Magda* lett a repertórium első számú embere.

A kilencvenes évek elején a példányszám pontosan 1000 volt, majd 1993-ban visszaesett 800-ra, 1997-ben 500-ra, s végül 2001-ben 450-re.

A repertóriumot nézegetve úgy tűnik, a kilencvenes évek közepétől lassult a feldolgozás: a havi feldolgozott listák azt mutatják, hogy időnként hatnyolc hónapokra nőtt az átfutási idő.

Példaként kezelve egy friss számot (MNB IKR 2001. 9-10.) és csak a havi folyóiratokra figyelve, az alábbiak szerepelnek „friss” forrásként: 2000 című lap – 2000. 2-12. szám, 2001. 1-2. szám, *Alföld* – 2001. 1-3. szám, *Confessio* – 2001. 1. szám, *Forrás* – 2001. 2. szám, *Hitel* – 2001. 2. szám, *Holmi* – 2001. 2. szám. (A gondot még tetézi, hogy e repertórium szám „anyaggyűjtése lezárva 2001. november 30.”, de „sokszorosításra leadva: 2002. július 26.” Ha tehát a szám a havi folyóiratoknak 2001. februári számait dolgozza fel, és a bibliográfia 2002. augusztusában kerül ki a sokszorosítóból, akkor a tényleges átfutási idő már 18 hónap. Ez már több mint baj. Valószínűleg 1998-tól az MNB IKR nem (és az IKER sem) tartalmazza a könyvtárügyi-könyvtártudományi cikkanyagot. Ez két szempontból problematikus: 1) sehol nem szól erről tájékoztatás (sem a kiadványban, sem az adatbázisban nem hívják fel a figyelmet e körülményre, s a MAKSZAB illetőleg MANCI társszerképére), 2) a könyvtári témában publikálók adatai így – nem bennfentes számára – eltűnnek. Pedig így is létezik a „komoly” tudományok oldaláról „averzió” a könyvtári publikációk irányában, most ezt még a nemzeti könyvtár szolgáltatásai alá is támasztják... A kilencvenes évek hatalmas előrelépést hoztak ugyanakkor az adatbázis létrehozásával. A ma már tíz éve épülő adatbázis – **IKER – Magyar Időszaki Kiadványok Repertórium Adatbázis** – léte jelentős előrelépésként értékelhető.²⁰ 2001 márciusától pedig a szolgáltatás elérhetővé vált az interneten. Az OSZK honlapján az IKER-ről adott rövid tájékoztatás felhívja a figyelmet arra, hogy „*egyek cikkek, amelyek a Magyar Elektronikus Könyvtár folyóirat-archívumában megtalálhatók, közvetlenül elérhetők a bibliográfiai leírásból*”. A részletesebb IKER-bemutató szövege pedig adatbázis-kapcsolat címszó alatt közli, hogy a „*periodikum-tételekből az IKB rövidítésre utalva az IKB – Magyar Periodika Adatbázisba jutunk*”. Elmondható, hogy a repertórium megérkezett a legkorszerűbb infor-

mációszolgáltatás határára, s – képletesen szólva – átlépett az internet-galaxisba.

Jelen – és jövő (1)?

„*A múlt a jelen alakja; a jövő a jelen illata*” – hangzik *Weöres Sándor* egysoros verse (Egysoros versek, XX.). Szép metafora: lássuk, mint illatozik a jelen.

A nemzeti könyvtár a század- és évezred-fordulón kidolgozta saját stratégiai tervét. Erről a témáról *Monok István* főigazgató interjút adott a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros című lap szerkesztőjének, *Vajda Kornélnak*.²¹ A lap 2002. márciusi számában megjelent interjú nem érinti témánkat.

A stratégiai terv tudomásom szerint elnyerte az Országos Könyvtári Kuratórium és a fenntartó Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatását, illetőleg jóváhagyását. Megjelentetésére nem kerül(t) sor²², az OSZK honlapján (2003. május 4-én) nem látható. A rendkívül részletes, módszertanilag is példás stratégiai terv 27-ik oldalán szerepel 3.3.4. feladatként az „*Időszaki kiadványok válogatott cikkei online adatbázisának létrehozása*.”²³ A szövegből kitűnik, hogy a két évtizede együttműködő partnerekkel kívánják megvalósítani a feladat-megjelölésben szereplő adatbázist.

2003 elején napvilágot lát *Az Országos Széchényi Könyvtár programja 2003* című kiadvány. Ennek 43-44. oldalán található – a Gyűjteményfejlesztési Főosztály és Nemzeti Bibliográfiai Központ munkatervi összefoglalójában – a Repertorizálás című alfejezet. Ez előírja, hogy a szerkesztőség „*feldolgozza [...] a gyűjtőkörébe tartozó [...] cikkeket (2002-es megjelenéssel kb. 3000 tétel), ezek feldolgozása [...] az IKER adatbázisban [...]. Új adatbázist indít a módosult gyűjtőkörnek megfelelően, és bevezeti az OSZK-tezaurusz szerinti tárgyszavazást. Szerkeszti a weben megjelenő új repertórium füzeteit illetve CD-ROM-kiadását. Felkészül a HUNMARC for-*

mátumú feldolgozásra.” (Az új gyűjtőkörrel, az átalakításról – mint az MKE Bibliográfiai Szekciójának mostani, április 15-i ülésén Berke Barnabásné főosztályvezető előadásából kiderült – javaslatot készített az intézetvezetésnek *Gál Julianna, Rácz Ágnes és Wolf Magda.*) Komolyabb kifejtést érdemelt volna, mi indokolja, az „OSZK-tezaurusz” feltárási eszközként való alkalmazását. Kipróbálta valaki cikkekre ezt az információkereső nyelvet? Ki és hogyan gondozná a szükséges változtatásokat?

A 2003-as program előszavát is, mint az előző években is, Monok István főigazgató írta. A „2002 decemberében” keltezett Bevezető utolsó szakasza (24) – a 43-44. oldalon szereplő, fent idézettekkel éles ellentétben – bejelenti a repertórium megszüntetését. Ő ugyan szó szerint a „szelekció” megszüntetéséről beszél, ennek lényegi értelme azonban a 57 évig megjelenő repertórium, s a 22 éve működő kooperáció megszüntetése. (Azt csak zárójelben kérdezem, ha a belföldi cikk-válogatás nem nyerte el tetszését, hogyan fogja a külföldi hungarikumok tekintetében a teljességet elérni?)²⁵

Jövő (2)

A tanácskozáson résztvevők körében kiosztottam úgy nevezett téziseimet. Szabadjon ennek szövegét itt szélesebb kör számára is közzétennem.

Tézisek az MNB IKR jövőjéről

(Az MKE Bibliográfiai Szekció 2003. 04.15-i üléséhez)

1. Az országos szakirodalmi tájékoztatás fontos eszköze az időszaki kiadványok cikkeinek bibliográfiája. Ez 57 év alatt idehaza is bebizonyosodott. *Dezsényi Béla* alapítása folytatást érdemel. Az IFLA 2001-es felmérésében szereplő kb. 50 tagország csaknem 40%-ában van ilyen – nemzeti bibliográfiai – szolgáltatás, több tagország

pedig most készül megvalósítani. Nem mondhatunk le országos szolgáltatásról.

2. Nem lehet a teljes munkát a nemzeti bibliográfiai központtól elvárni, de az sem lenne szerencsés, hogy épp az az intézmény ne vegye ki (tetemes) részét, amely – egyebek mellett ezért – megkapja a teljes köteles példány-anyagot.
3. Minden más kérdés: funkció, gyűjtőkör, feltárás, adatbázis-építés, szolgáltatás, együttműködés, szervezet, forgalmazás, marketing stb. vita témája lehet, feltételezve a jó szándékot, szakmai etikát és tettekkészséget.
4. Azonnal gondoskodni kell a megszakadás elhárításáról. Már májustól kezdődjék el a 2003. évi anyag feldolgozása és szolgáltatása. Ehhez az eddigi munkaerők közül legalább négy főt a nemzeti könyvtár biztosítson, – emellett szükséges egy menedzser alkalmazása (a NKÖM adhatna kellő pénzt díjazására). A menedzser ketős feladata: a gyors feldolgozás szervezése + folytatás koncepciójának kidolgozása.
5. Májustól szeptember végéig kerüljön kidolgozásra a 2004. januárjától érvényes folytatás (új struktúra és kooperáció) részletes projektje az alábbi elvek alapján:
 - lehető teljes repertórium-adatbázist építsünk a szakmai-tudományos igény szint alapján, a PRESSDOK létrehozásával (kiegészítés: szépirodalom, a vidéki sajtó cikkei), – e cikkbibliográfiai adatbázishoz csatlakozhat minden megye helyismereti bibliográfiája,
 - a jövő repertóriumunk legyen egy e célra létrejött társulás (konzorcium) terméke, a társulás álljon a nemzeti könyvtárból, az országos szakkönyvtárakból és az ODR-könyvtárak erre vállalkozó tagjaiból, továbbá néhány jelentősebb egyházi könyvtárból (főbb egyházanként egy-egy) és a fontosabb lapkiadókból,
 - minden közreműködő konkrét források számbavételére vállalkozzék; az OSZK végez-

ze – egyebek mellett – a növekvő számú és jelentőségű elektronikus (hálózati) időszaki kiadványok feldolgozását, figyelje az új megjelenéseket, azokat azonnal tárja fel, – majd a következő évre megtörténhet az újraelosztás,

- a cikkbibliográfia célja: a gyűjtőkörébe tartozó érdemi anyag gyors feltárására (folyóirat-szám beérkezésétől számított *egy, maximum négy hét* alatt feltárás és adatbázisba küldés) építve az érdeklődők tájékoztatása a hálón keresztül, ingyenesen, a leírások vezessenek tovább a források URL-jeihez, ill. azon feltáró könyvtárakhoz, amelyek (térítésért) jogtisztá cikkmásolatokat képesek szolgáltatni,
 - csak garantált színvonal fogadható el: a vállalkozás évente minőségileg értékelendő, ehhez megfelelő vizsgálatok, felmérések szükségesek.
6. Meg kell nyerni az NKA Könyvtári Szakkollégiumot, hogy támogassa a vállalkozást az *első két-éves* időszakban (pályázat eszközre és megbízási díjra).

Ehhez már csak pár szó kommentár kívánkozik. Idézem Hölderlint előbb: „*Kellő időben minden vád erős.*”²⁶. Lehet, e nagy, szomorú költő sokat tudott. Mégis, jó lenne a jelen olyan Weöres Sándor-i „illatát” érezni a mostani tavaszban, s egyben a jövőnek is juttatni belőle, amely karnyújtásnyira lévő lehetőségeket (on-line adatbázis kapcsolata teljes cikkszövegekkel) ötvöz évtizedes tapasztalatokkal (22 éves kooperáció illetve annak kiterjesztése) és évtizedek óta halogatott feladatok (vidéki napilapok feltárása, szépirodalom befogadása) vállalásával. Most azonban már eltelt békésen több, mint két hónap a repertórium bejelentett megszüntetése óta. Itt tartunk. De gondolkodunk.

Ha lenne országos szakirodalmi-szaktudományi információs koncepciónk, s abban specifikálnánk a rendszerlemek összefüggéseit, szakmai és használ-

lati értéket, akkor – szerintem – tisztább lenne a repertórium sorsa körüli vita és útkeresés. A jelenség így tágabb értelemben is tünetértékű: szakirodalmi politika híján majdnem minden megtörténhet. Különösen, ha az Esterházy-textusban szereplő körülmények összejönnek.

Irodalom, hivatkozások

1. MURÁNYI Péter: Az időszaki kiadványok cikkeinek feldolgozása a magyar és lett nemzeti bibliográfiái adatbázisokban. In: Könyvtári Figyelő, 2002. 3.sz. p. 511-525.
2. VAJDA Erik: Időszaki kiadványok válogatott cikkeinek online adatbázisa kooperációs partnerek együttműködésével (megvalósíthatósági tanulmány). Bp.: OSZK-KMK, 1994.
3. BÉNYEI Miklós: A kurrens magyar nemzeti bibliográfia ötven éve. In: Könyvtári Figyelő 1996. 3. sz. p. 391-402. Nagyon fontosnak tartom a szerzőnek a *Könyvtári Levelezőlap*-ban megjelent több írását. Említék néhányat: Tanácskozás a szépirodalmi szövegek bibliográfiai feltárásáról. 1992. 1. sz. p. 9-10.; Egy megvalósítható bibliográfiai álmom. 1994. 10. sz. p. 9-10.; Beszélgetés a hazai számítógépes bibliográfiai adatbázisokról és az időszaki kiadványok repertóriumáról. 1997. 11. sz. p. 11-12.
4. Katalist, 2003. február 26. Dr. Monok István főigazgató aláírással, – a témánkra vonatkozó szöveg: „*A Magyar Nemzeti Bibliográfia Időszaki Kiadványok Repertórium*a című kiadványunk megjelenítése a 2002-es tárgyévvel zárul.” Nem tudni, a döntés meghozatalakor milyen előterjesztésre, milyen érvekre alapozódott a verdikt. Viszont állítólag minden szakmai vezető megszavazta a megszüntetést.
5. NAGY Anikó, Katalist 2003. április 9.
6. SONNEVEND Péter: Válaszúton a kurrens magyar cikkbibliográfia. In: Könyvtári Figyelő 1980. 6. Sz. p. 601-608.
7. SONNEVEND Péter: Együttműködés a hazai cikkirodalom feltárásában. = Könyvtáros, 1980. 9. sz. p. 509-510.
8. DEZSÉNYI Béla: Az Országos Széchényi Könyvtár Hírlaptára: fennállásának hetvenötödik évfordulója elé. In: OSZK Évkönyv, 1957. p. 84-107.
KÓKAY György: 75 éves az Országos Széchényi Könyvtár Hírlaptára. In: A Könyvtáros, 1959. 6. sz. p. 488-490.p.
9. GÁRDOS: Legyen magyar hírlap-cikk-repertórium! In: Magyar Sajtó, 3. évf. 1962. 5. sz. (október) p. 150-151.

10. DEZSÉNYI Béla: A hírlapcikk repertórium. In: Magyar Sajtó, 4. évf. 1963. 6. sz. p. 179-180.
11. P. L. [Péter László]: Lesz-e magyar hírlap-repertórium? In: Könyvtáros, 1964. 8. sz. p. 471-472. A téma alaposabb átgondolása szempontjából rendkívül figyelemreméltó a szerzőnek egy megelőző évi rövid írása is: Péter László: Új bibliográfia-fajtákat! In: Könyvtáros, 1963. 9. sz. p. 529.
12. SÁNDOR Ernő: Vita az MNB Időszaki Kiadványok Repertórium fejlesztéséről. In: OSZK Híradó, 1979. 1-2. sz. p. 9-11.
13. SONNEVEND Péter: Az MNB Időszaki Kiadványok Repertórium fejlesztésének kérdései (Sándor Ernő fenti közleményéből átvéve): „1946 a magyar bibliográfia történetének fordulópontja. Ekkor indult – egyidőben a kurrens MNB-vel – a Magyar Folyóiratok Repertórium, s az első évfolyamában 57 hetilapot, folyóiratot tárt fel, a regisztrált 1523 tételt 55 szakcsoportba sorolva. A szolgáltatás kinyilvánított alapcélja a tudományos értékű közleményekről nyújtandó gyors tájékoztatás volt. Az MFR nem dolgozta fel a szépirodalmat, recenziókat, művészeti kritikákat. A visszakeresést számonekénti és összesített éves betűrendes mutató volt hivatott biztosítani. Ma az MFR, újabb keletű nevén az MNB Időszaki Kiadványok Repertórium (MNB IKR) 34. évfolyamának idején elmondható, hogy az indító hagyomány lényegében változatlanul érvényesül. A jelentős mennyiségi felfutás – a jelenlegi évi 12 szám az akkori folyóiratbázis tízszereséből válogatva 15-ször több, évente megközelítőleg 22 ezer közleményt regisztrál közel 400 szakcsoport bontásában – nem párosult a lényegét érintő tartalmi változással (változott a gyűjtőkör, előbb a vezető napilapokkal, majd újabban a nem folyóirat jellegű periodikumokkal, pl. évkönyvekkel, szigorodtak a címléírási előírások stb.). Változatlan a gyors tájékoztatásra való törekvés (az átfutási idő ma 3-3,5 hónap); a csak füzet formájú megjelenés; a szépirodalom, a recenziók (kivéve a tanulmány értékűek) kizárása, a betűrendes mutató tartalma stb.
- Jelentősen megváltozott a szolgáltatás értékelése. Amit három évtizede fontosnak és korszerűnek minősítettek, azt ma általánosan elmarasztalják. Oka ennek nyilván a szolgáltatás számos belső gyengéje, ám sokkalta inkább a külső környezet, a viszonyítási alap erős módosulása. A fejlődés tendenciája a konkrét címzettben és használati értékben „utazó”, vagyis felhasználó-centrikus és gyors információs ipar térhódításának idején a csupán egy ország egy dokumentumtípusára korlátozódó, s ugyanakkor egy mindenkinek szóló szolgáltatásnak – lett légyen az anyagát tekintve bármily teljes és szakmailag feddhetetlen minőségű – tör-

vényszerűen veszítenie kell fontosságából. Jelenti-e ez egyben létjogosultságának végérvényes megszűnését, avagy pontosabb lenne funkciójának átalakulásáról beszélni? A kérdés nyitott. Ezért talán célszerű azt tovább boncolgatni. Az egyre több szakterületre kiterjedő, s a világméretű információcserébe bekapcsoló (dó) információ ipar nem fogja át a lehetséges felhasználói rétegek mindegyikét, bár a legösszefüggőbbeket kétségtelenül. Mellettük bizonyára nem csekély (lét)számúak azok a felhasználók, akik igénylik a Magyarországon megjelent dokumentumok feletti nem túlzottan késedelmes áttekintést, illetve akiknek szükségletei esetleg csak ezek körére terjednek ki. A nemzeti szakbibliográfiák léte – s hozzátehető: gyarapodó száma – mindenesetre megenged egy ilyen feltételezést. Ha a kurrens szakbibliográfiák egészséges realitásnak tarthatók, akkor szakmai hitelük lényeges elemének tekinthető a tartalmi teljesség biztosítása. Ez – a közlemények szóródása okán – csak hiánytalan teljességű forrásbázison alapulhat, ami viszont feltételezi egy központi helyről a nemzeti szakbibliográfiákat előállító szakközpontokba irányuló klíring típusú szolgáltatást (az MNB IKR-t ma gyakorlatilag használják is ilyen módon). Ha e gondolatmenet helytálló, akkor fenti alapkérdésünk átfogalmazható: szükséges-e a kurrens nemzeti szakbibliográfiák teljességének biztosítására egy központi feldolgozás (válogatás) és klíring jellegű ellátás, valamint az azok által nem lefedett szakterületeken az MNB IKR folytatása?

Alternatívák

Variánsok	Előnyök	Hátrányok	MNB IKR átfutási ideje
A) Az MNB IKR megmarad általános cikkbibliográfiának, minősége – pl. tárgymutató révén – javul	<ul style="list-style-type: none"> – Teljes anyag egy bibliográfiában – Tárgyi visszakeresés biztosított 	<ul style="list-style-type: none"> – Megmarad a párhuzamosság (duplikáció) a kurrens szakbibliográfiákkal – Ráfordítás megnő (kielégítő kapacitás nem remélhető) 	4-5 hónap

A táblázat folytatódik

☞ A REPERTÓRIUM KÉRDÉSEI:

Variánsok	Előnyök	Hátrányok	MNB IKR átfutási ideje
B) A központi feldolgozás és maga az MNB IKR megszűnik	<ul style="list-style-type: none"> - párhuzamos-ság megszűnik - kapacitás más célra lesz felhasználható 	<ul style="list-style-type: none"> - a kurrens szakbibliográfiák teljessége nem biztosított - a szakbibliográfiák által nem lefedett szakterületeken nincs áttekintés 	—
C) MNB IKR helyett egy current contents (tartalom- jegyzék-másolat) típusú szolgáltatás (pl. kéthetenként)	<ul style="list-style-type: none"> - tartalmi teljesség biztosított - kapacitás szabadul fel - megjelenést követő gyors tájékoztatás 	<ul style="list-style-type: none"> - párhuzamos-ság megmarad - a szakbibliográfiák teljessége problematikus (a közlemények címe nem mindig informatív) - a szakbibliográfiák által nem lefedett területeken a visszakeresés nem biztosított 	2-4 hét
D) MNB IKR funkcionális kapcsolatban a szakbibliográfiákkal: a Repertórium Szerkesztőségétől a szakközpontok megkapják a szóródó anyagot, az MNB IKR a nem lefedett szakterületekre terjed csak ki; minősége javul	<ul style="list-style-type: none"> - tartalmi teljesség biztosított – minden szakterület áttekinthető, a tárgyi visszakeresés biztosított - párhuzamos-ság megszűnik - nem igényel új kapacitást 	<ul style="list-style-type: none"> - nincs egy átfogó bibliográfia (kis pl. községi könyvtáraknak, külföldnek) 	3 hónap

14. SONNEVEND Péter: A repertóriumról: döntés után, változás előtt. In: OSZK Híradó, 1979. 9-10. sz. p. 182-183.
15. ZÖLDI Péter: Meghalt a király, éljen a király! (Az új Repertóriumról). In: OSZK Híradó, 1981. 1-2. sz. p. 29-30.
16. FÜGEDI Péterné: A kurrens nemzeti szakbibliográfiák elemzése. Közread. OSZK KMK. Bp.: NPI, 1972. (KMK kiadványai)

17. MEZEY László Miklós: Megújulás? A régi és az új MNB IKR. In: Könyvtári Figyelő, 1982. 2. sz. p. 133-142.
18. SÁNDOR Ernő – SONNEVEND Péter: Megújulás kérdőjelel? Válasz Mezey László Miklósnak. In: Könyvtári Figyelő, 1982. 3. sz. p. 253-257.
19. Mezey László Miklós: i.m., p. 141.
20. Wolf Maga adatai szerint az IKER adatbázis 142.143 tételt tartalmaz (a 2003. május 15-i tanácskozáson kapott írásos tájékoztatás szerint).
21. Modern könyvtárrá válik a nemzeti könyvtár. Beszélgetés Monok István főigazgatóval. [Riporter] Vajda Kornél. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2002. 3. sz. 4-9.
22. Megjelentetésére vonatkozó kérdésemre a főigazgató úr 2002 júniusában Egerben nemleges választ adott.
23. Az Országos Széchényi Könyvtár stratégiai céljai és cselekvési terve 2002 – 2004. /Bp.: OSZK, 2002./ p. 27.
„3.3.4. feladat: Időszaki kiadványok válogatott cikkei on-line adatbázisának létrehozása. Az IKB és az IKER adatbázisoknak az integrált könyvtári rendszerbe való konvertálása után lehetőség nyílt [sic!] az időszaki kiadványok válogatott cikkeinek on-line adatbázisban való továbbépítésére, együttműködve más könyvtárakkal, melyek az egyes szakterületek feldolgozásáért felelnek. [...] Időkeret: 2003-2004.”
24. MONOK István: Bevezető. In: Az Országos Széchényi Könyvtár programja 2003. Bp.: OSZK, 2003. p. 9-10. A szakasz szövege: „A nemzeti bibliográfiai szolgáltatások részeként régóta létező folyóiratrepertórium-adatbázis /sic!/ válogatott cikkeket tartalmaz a humán [sic!] és a természettudományok köréből. A szelekciót megszüntetve teljességre törekszünk a könyvtörténeti és könyvtártudományi, illetve a nem Magyarországon megjelent, magyar vonatkozású cikkek tekintetében. Kiadványaink tervezésében is ez a két utóbbi terület kerül a középpontba.”
25. Egy dologban jó lenne teljességre törekedni a külföldi hungarikumok rendkívül változatos világából: a mind több külföldi egyetemen készülő magyar vonatkozású tudományos disszertációk beszerzésében és megismertetésében. Erre, a véleményem szerint legértékesebb hungarikum-típus kezelésére még nem láttam szándékot. Fordítva is így van: mi sem szolgáltatunk az elkészült disszertációkról az európai rendszerbe (SEAGLE) adatokat (pontosabban: a BMGE sajtó értekezéseiről ad csupán).
26. HÖLDERLIN: Empedoklész halála (2. változat). Fordította Hajnal Gábor. In: Hölderlin: Versek – levelek – Hüperion – Empedoklész.. Vál. és összeáll.: Bernáth István. Bp.: Magyar Helikon, 1961. p. 412.

Októberi események a Prospero rendezésében

❖ Október 1-31.

A „hónap kiadói” akciónk keretében a következő kiadók könyvei vásárolhatók meg kedvezményesen:

W. B. Saunders, Churchill Livingstone, Bailliere Tindall, Pearson Education (Addison-Wesley Longman, Benjamin Cummings, Cisco Press, FT Prentice Hall, New Riders, Peachpit Press, Prentice Hall, York Notes, SAMS, QUE Publishing), Sage, Verlag Hermann Schmidt Mainz

❖ Október 22-31.

Könyvkiállítás és kedvezményes vásárlási lehetőség az Országos Széchényi Könyvtárban az alábbi kiadók új könyveiből:

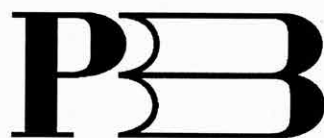
Blackwell Publishing, C. Hurst & Co., Europa Publications, Harvard University Press, Johns Hopkins University Press, MIT Press, Oxford University Press, Palgrave (Macmillan), Reaktion Books, Routledge, University of Chicago Press, Yale University Press

Bővebb információért hívjon minket vagy keresse fel honlapunkat:

www.prospeto.hu

Hogy mindig tájékozott legyen, iratkozzon fel havonta megjelenő hírlevelünkre:

<http://www.prospeto.hu/hirlevel/>

Prospero Könyvei Budapest
a vezető szakkönyvimportőr
1066 Budapest, Weiner Leó u. 20.
Tel.: (06-1) 302-8444;
Fax: (06-1) 302-8410
E-mail: prospero@prospero.hu
Honlap: www.prospeto.hu